

ŠRANK, Jaroslav: INDIVIDUALIZOVANÁ LITERATÚRA (SLOVENSKÁ POÉZIA KONCA 20. A ZAČIATKU 21. STOROČIA Z PERSPEKTÍVY NASTUPUJÚCICH AUTOROV. Bratislava : Vydavateľstvo Cathedra, s.r.o., 2013. 470 s.

Ještě než se budu podrobněji věnovat monografii Jaroslava Šranka *Individualizovaná literatúra (Slovenská poézia konca 20. a začiatku 21. storočia z perspektívy nastupujúcich autorov)*, připomenu s uznáním autorův dlouhodobý a systematický zájem o předmět jeho badatelského zájmu, tedy současnou slovenskou poezii. Považuji to za důležité i proto, že tato skutečnost se v mnohém ohledu zásadně projevuje v podobě i jakosti jím nedávno vydané knihy. Šrank totiž při jejím psaní velmi dobře využil vlastní dlouholetou recenzní a lexikografickou praxi spolu s několikanásobnými zkušenostmi autora syntetizujících literárněhistorických výstupů. Jeho aktuální práce je pak tedy nejen značně rozsáhlá a podrobná, ale má velmi promyšlenou výstavbu a vyznačuje se jasným, informačně nasyceným výkladem, adekvátně zúročujícím poznatky a závěry, k nimž autor došel nejen při analýzách a interpretacích primární literatury (tedy samotných básnických děl), ale také při studiu odborné literatury.

Jaroslav Šrank ve svých textech už vícekrát prokázal schopnost přesně a invenčně pojmenovávat reflektované či analyzované jevy, terminologicky vystihnout jejich podstatu, vytvářet až jakési charakterizační slogany. Bez jeho označení básnických generačních vrstevníků za text generation si už nelze představit žádnou erudovanou reflexi slovenské poezie na přelomu 20. a 21. století. V předložené monografii pak zmíněnou schopnost příkladně prezentuje na stranách 36 a 37 v kondenzované charakteristice dění v polistopadové slovenské literatuře.

Poněkud paradoxně se ale Šrank v dané souvislosti, tedy při označování určitých procesů či jevů, dopustil podle mého mínění také několika přehmatů, minimálně lze některá jeho rozhodnutí, respektive volby, považovat za diskutabilní. Například když píše o polistopadové postmodernizaci Slovenska. Domnívám se, že Slovensko, respektive slovenský stát a slovenská společnost byly po roce 1989, obdobně jako další dřívější sovětské satelity, ve všech sférách v první řadě komercionalizovány a konzumně globalizovány. Jisté projevy postmoderny lze nepochybně registrovat v humanitních vědách, možná i publicistice, ale hlavně v kultuře či umění, včetně toho slovesného. Ovšem ani v dané souvislosti bych si netroufl konstatovat, že slovenská literatura byla po roce 1989 postmodernizována. Literární postmodernismus sice patřil k hlavním fenoménům, ale byl vskutku až tak dominantní, že by bylo možno hovořit o postmodernizaci slovenské literatury?

Problém mám i s akceptováním dalšího kroku v uvedeném směru. Šrank se totiž pokouší o periodizaci polistopadového vývoje: „*Tak ako naša prednovembrová situácia, aj tá ponovembrová sa menila špecifickým spôsobom. Pokusom, ako tieto premeny zachytiť, je schematická dvojdielna periodizácia postmodernej etapy na posttotalitnú a postindustriálnu fázu. Jej oporou je kombinácia spoločensko-politických, kultúrno-civilizač-*

ných a vnútroliterárnych faktorov“ (s. 38). A třebaže sám autor označuje tuto periodizaci za toliko „pomocné vymedzenie“, musím se tázat, zda se v těchto pasážích Šrankův výklad nepřelévá až příliš svévole (a dle mého navíc zbytečně a nefunkčně) mezi politologií, sociologií, kulturologií a literární vědou. Výhrady proti příliš generalizujícímu nakládání s fenoménem postmoderny jsem již formuloval. S označením literárního dění a víření během devadesátých let 20. století za posttotalitní fázi bych sice váhal, ale budiž, posttotalitní atmosféra a praktiky se prokazatelně promítaly do literárního života a koneckonců rovněž do podoby i obsahu literárních děl. Ovšem proč označovat beletristické texty vzniklé a šířené během nulté dekády 21. století za produkt postindustriální fáze postmoderní etapy vývoje slovenské literatury, to vsutku nevím. V mém povědomí totiž přívlastek postindustriální specifikuje společnost, v níž ekonomika založená na sekundárním sektoru, čili výrobě, přechází na ekonomiku založenou na terciárním sektoru, tedy službách, a to za současného nárůstu národního i globálního kapitálu a masového privatizování. V umění pak, pokud vím, můžeme zhruba od roku 1980 narazit na postindustriální hudbu, která se vymezuje vůči industriální hudbě šířené v sedmdesátých letech 20. století hudebníky spojenými s vydavatelství Industrial Records. Potíž je však už v samotném definování industriálu, ta nejvýstižnější definice jej charakterizuje jako „to co děláme my“ (rozuměj: skupina Throbbing Gristle a její následovníci). Spokojuji se tedy s konstatováním, že postindustriální hudba zahrnuje velmi rozmanité, těžko uchopitelné množství stylů a hudebních technik elektronické a experimentální hudby přímo či nepřímo inspirované industriálem. Patří k ní například dark ambient, power electronics, martial industrial, EBM, neofolk, dark industrial a další experimentální hudební techniky. Jak a kudy odtud vede spojnice ke slovenské literatuře minulé dekády? V dané souvislosti se mi jeví mnohem vhodnější návrh Jána Gavury, přednesený v rámci loňské prešovské konference věnované slovenské literatuře nového století, a sice používat pro umění z přelomu 20. a 21. století v souladu s anglickou literárněvědnou a publicistickou praxí termín digimoderna.

Výše uvedený encyklopedický výčet variant postindustriální hudby využiji i pro ilustraci dalšího poněkud problematického rysu Šrankova modelu polistopadové slovenské poezie. Výsledkem autorova systémového přístupu a kategorizačních snah je mimo jiné identifikace čtyř procesuálně-typologických tendencí (poezie nekonformního individualismu, poezie soukromí, spirituální poezie a experimentálně-dekonstruktivní poezie). Vedle toho předkládá ještě generační stratifikaci autorů, kteří se po roce 1985 zařadili mezi slovenské knižně publikující poety. Na stranách 46 a 47 potom Šrank prezentuje výsledky prolnutí obou třídících přístupů. Což sice lze hodnotit jako projev důsledné systematizace, ale osobně to vnímám spíš jako nebezpečí jisté klasifikační obsese.

Nejrozsáhlejší a nejpracnější část Šrankovy monografie je složena z autorských medailonů, rozříděných do čtyř kapitol podle výše zmíněného procesuálně-typologického klíče. Tady se naplno uplatňuje nejen autorova vsutku nebývalá sečtělost, detailní obeznámenost s tvorbou slovenských básníků a básníků posledních tří dekad, ale také jeho analytické a interpretační nadání i zkušenosti. Tady se Šrank nedopouští žádných příliš voluntaristických zobecnění, nýbrž ve zkratce vyhmatavá a výstižně pojmenovává autorské zvláštnosti, přínosy či nezdary.

Před závěrečnou sumarizací se ještě pozastavím nad podobou podtitulu Šrankovy knihy, který zní *Slovenská poézia konca 20. a začiatku 21. storočia z perspektívy nastupujúcich autorov*. Nemohu si pomoci, ale tato formulace mi sugeruje, že půjde o to, jak se slovenská poezie uvedeného období jevila nastupujícím autorům, což je myslím něco jiného, než když je předkládána reflexe slovenské poezie z přelomu století s primárním zaměřením na tvorbu etablujících se tvůrců.

Na závěr pak chci ještě zdůraznit, že Šrankovu práci považuji za mimořádně záslužnou, zdařilou a podnětnou i proto, že v ní autor sám poukazuje na její limity či sporná místa.

Lubomír Machala

Prof. PhDr. Lubomír Machala, CSc.
Katedra bohemistiky FF UP
Křížkovského 10
779 00 Olomouc
ČR
e-mail: lubomir.machala@upol.cz